

Julkinen rahoitus ja metsänhoito – tarkastelussa metsäpalveluyrittäjyys ja taimikonhoito

Juho Rantala, Metsäntutkimuslaitos

Metsäpalveluyritysten toimintaympäristö ja sen kehittäminen

Yksityiset metsänomistajat omistavat 52 % Suomen metsätalousmaasta ja 64 % puustosta. Metsänomistajan metsätalouden menot ovat tyypillisesti noin 15 % metsätuloista ja valtion tuet 1-3 % metsätuloista. Metsätalouden suhteellisen kannattavuuden näkökulmasta tuilla on kuitenkin suuri merkitys. Yksityisille metsänomistajille tuotetaan metsänhoidon neuvonta- ja työpalveluita arviolta 230–240 milj. €/vuosi. Tästä julkinen rahoitus kattaa noin puolet; KEMERA-tuet ovat on n. 70 milj. €/v, metsäkeskusten valtionapu muuhun kuin viranomaistoimintaan n. 30 milj. €/v ja metsänhoitoyhdistysten keräämät metsänhoitomaksut n. 25 milj. €/v. Metsäteollisuuden omistamat metsäpalveluyritykset tuottavat yksityismetsien metsänhoitopalveluista arviolta 5-10 % (15–20 milj. €/v). Yksityishenkilöiden omistamat metsäpalveluyritykset (arviolta 500–600 kpl) ovat nykytilanteessa usein metsänhoitoyhdistysten, metsäteollisuuden ja metsäkeskusten alihankkijoita. Näiden pienyritysten kokonaisliikevaihto on arviolta 30–40 milj. €/v. Metsäpalveluyritykset voidaan jakaa yrittäjän omaa työpanosta myyviin *metsuriyrityksiin*, suorittavaa työtä myyviin *metsätyöyrityksiin* ja laajempia palvelukokonaisuuksia ja toimihenkilöpalveluita tarjoaviin *metsätoimistoihin*.

Suoraan palveluita tuottaville metsäkeskuksille ja metsänhoitoyhdistyksille kohdistuva julkinen rahoitus heikentää vapaata kilpailua metsätalouden palvelumarkkinoilla. Yleensä kilpailun puute johtaa tehottomuuteen ja resurssilähtöiseen palvelutarjontaan. Julkisella sektorilla ongelmat kärjistyvät, koska tehottomat yksiköt eivät putoa pois, vaan tilanne pahenee määrärahojen kasvaessa. Jos palvelutuotanto halutaan avata kilpailulle ja nostaa yksityiset metsäpalveluyritykset tasavertaiseen asemaan julkisten organisaatioiden kanssa, tarvitaan rahoitus- ja organisaatorakenteiden kriittistä tarkastelua. Hyväksi havaittu lähestymistapa uusien toimintamallien käyttöönottamisessa ovat pilottiprojektit, joissa uusia toimintatapoja testataan käytännössä ja niistä voidaan tarvittaessa myös perääntyä. Kolme keskeistä kysymystä ovat:

1. Voidaanko metsänomistajien neuvonta korvata vapaan kilpailun lähtökohdista tapahtuvalla markkinoinnilla?
2. Voidaanko metsänhoitomaksu jakaa palvelutuottajille markkinoilla menestymisen perusteella esimerkiksi metsäpalvelusetelin kautta?
3. Voidaanko KEMERA-tukea ja sen jakoa yksinkertaistaa esimerkiksi imitoimalla sairausvakuutusjärjestelmää?

Taimikonhoito ja sen kehittäminen

Taimikonhoitoa tehtiin viime vuonna yksityismetsissä 109000 ha (38 milj. €), josta valtion KEMERA-tuen piirissä oli 68000 ha. KEMERAlla ei tueta taimikoiden varhaishoitoa (kasvatettava puusto 1-2 m). Varhaishoidon kustannus on 180–220 €/ha ja varsinaisen taimikonhoidon (kasvatettava puusto 4-8 m) 350–500 €/ha. Yleensä yksi taimikonhoitokerta ei riitä takaamaan kasvatettavan puuston kehitystä ja taloudellisestikin on perustellumpaa tehdä kaksi oikein ajoitettua kuin yksi myöhässä oleva taimikonhoito. Viime kädessä taimikonhoidon kannattavuuden ratkaisee kuitenkin puuston myyntiarvo tulevaisuudessa – Maksetaanko laadukkaasta havutukista vai biomassasta? Seuraavassa on lueteltu kolme taimikonhoidon kehittämisen esteenä olevaa epäkohtaa, kun tavoitteena pidetään laadukkaan havutukin tuottamista:

Epäkohta 1. KEMERA-laki edellyttää, että puuston keskipituus on taimikonhoidon jälkeen yli 4 m. Tämän seurauksena taimikon varhaishoitoa ei kannata tehdä metsänhoidollisesti eikä taloudellisesti oikeaan aikaan. Metsänhoidollisesti suurin ongelma on istutettujen kuusitaimikoiden muuttuminen lehtipuumetsiköiksi. Jokainen myöhästynyt vuosi lisää taimikonhoidon työkustannuksia 10 %. Näin ollen samalla työvoimalla voitaisiin tehdä oikein ajoitettua taimikonhoitoa huomattavasti nykyistä edullisemmin ja enemmän. Kysymys kuuluu – Miksi taimikonhoidon jälkeistä kasvatettavan puuston vähimmäispituutta ei voi laskea 1 tai 2 metriin?

Epäkohta 2. KEMERA-tuki on korvaus tehdystä työstä, ei hyvästä lopputuloksesta. Tämä ei kannusta valitsemaan oikeita metsänhoitomenetelmiä. Valitsemalla epäsopivat (lue: halvat) uudistamismenetelmät tai laiminlyömällä taimikonhoito varmistetaan valtion tukien saaminen kasvatusketjun myöhemmissä vaiheissa. Kysymys kuuluu – Voisiko tuettavia työlajeja olla vähemmän ja tuki perustua tavoitetason ylittämiseen koko metsänhoitoketjussa?

Epäkohta 3. Päättämällä vuosittain KEMERA-tuen määrästä, eduskunta käytännössä päättää toteutettavat työmäärät. Näin ollen metsänhoidon työmäärät perustuvat enemmänkin tarjontaan kuin aitoon kysyntään. Ongelmana on, että metsänomistajat jättävät sinänsä kannattavaa työtä tekemättä tai lykkäävät työn toteutusta myöhempään ajankohtaan, mikä näkyy metsänhoidon kasvavina työrästeinä. Kysymys kuuluu – Voisiko metsänhoitoakin tukea KEMERAn sijaan verohelpotusten kautta? Tämä kannustaisi metsänomistajat käyttämään metsiään, toisi teollisuudelle raaka-ainetta, valtiolle vero- ja vientituloja, eikä rajoittaisi vuosittaisia työmääriä.

Julkisen rahoittajan tulee rakentaa markkinat sekä tuki- ja rahoitusmekanismit siten, että jokaisen toimijan oman edun mukaista on toimia kokonaisedun hyväksi.